

Nagy L. János (szerk.)

Bóbita varázskönyve. Weöres-breviárium. Összeállította, ritmizálta Nagy L. János (Cs. Jónás Erzsébet)

SZEGEDI EGYETEMI KIADÓ – JUHÁSZ GYULA FELSŐOKTATÁSI KIADÓ. SZEGED. 2018.
294 OLDAL

Versvarázslat

„Weöres Sándor verseinek népszerűsítése akkor lehetséges, ha az anyukák, az óvodapedagógusok, a tanítók, a tanárok és a gyermekek, óvodások, iskolások együtt mondják a szövegeket.” Ezekkel a szavakkal vezeti be a szerző-szerkesztő, Nagy L. János a szép kiállítású, színes borítójú kötetet. Az ismert szegedi nyelvész-stiliszta gazdag életpályája során vissza-visszatérően, érdekesítő tanulmányokban tárgyalta Weöres Sándor költészetét, a versek zeneiségét, a költő alakzatainak, stílus eszközeinek a világát. A funkcionális stilisztika elemző módszereivel láttatta a költői pályakép különböző szakaszait, a verselés varázslatos gazdagságát. Jelen kötetében kreatív szövegértési lehetőséget kínál felnőtteknek és gyerekeknek. A Weöres-breviárium munkáltató tankönyv

gyanánt is kiválóan fejleszti az interdiszciplináris készségeket, hiszen az olvasás mellett a zenei ritmizálásra, a rajzkészség fejlesztésére, az önálló kreatív alkotásra is lehetőséget nyújt. Így segíti a versek intellektuális szemantizálását, a szövegek megértésének a folyamatát és az érzelmi azonosulást Weöres világával.

A kötet öt fejezetre tagolható. Az első tematikus rész (19–196) főszereplője Bóbita, a tündér, aki a négy évszak varázslásaival ringatja el az olvasókat. A tavasz, a nyár, az ősz és a tél témakörére felfűzve közel százharminc verset mutat be a szerző. Külön csoportba szedi az óvodásoknak, az alsó és a felső tagozatosoknak szánt verscsokrokat.

A megközelítés lépései során először a teljes versszövegek olvashatók, aztán a hangzás leírásában aláhúzva szerepelnek a nyomatékos szótagok. A szavakkal ütemekre tagolva, majd hangjegyekkel (♩ ♪) kottázva rögzít egy-egy versszakot. Megadja a hangértékeket az iskolában is használt modellezéssel (ti-ti-tá) és a hangsúly aláhúzásos jelölésével, végül a szótagjelek szimbólumaival (v v – –). Ha valaki szavalóversenyre készítené fel kisiskolást, ennél jobb segítséget keresve sem találna. A fejezetek élén egy-egy fekete-fehér rajz tölti ki a lapot, amelyet a gyerekek kedvükre színezhettek: milyennek képzeletben Bóbitát, a költő figuráit, a virágokat, az állatokat?

A zenei varázslat Weöres költészetének jellegzetes ismertetőjegye. Elképzelteti a kicsikkel és a nagyobbakkal a hangzás világát, de a megzenésített versek az interneten is visszakereshetők. Tapsolással, dobogással, kopogással a gyerekek is részt vehetnek a vers kiteljesítésében. A szép magyar beszéd, a tagolt, érthető kiejtés fejlesztésére is kiválóan alkalmas a kötet. A mai nyelvhasználatban egyre inkább megfigyelhető a hadarás, a szóvégi hangok elnyelése, a rossz

levegővétel, a felületes hangképzés, a magyartól idegen mondathangsúly, a helytelen dinamika. Ezek korrigálására, a helyes kiejtésre és a hangerőtartásra is kiválóan használhatók a dallamos versek vagy a rövid egysorosok.

Példaként álljon itt a közkedvelt, címadó kezdősorú vers, *A tündér* első versszakának „hangosítása”:

A tündér

*Bóbita Bóbita táncol,
körben az angyalok ülnek,
béka-hadak fuvoláznak,
sáskahadak hegedülnek.*

Hangjegyekkel: Zenei kottafejek és szünetjelek (♪ ♪) segítségével jelöli ugyanazt, amit utána hangértékekkel is bemutat.

Hangértékekkel:

tá-ti-ti tá-ti-ti tá-tá
tá-ti-ti tá-ti-ti tá-tá
tá-ti-ti-tá ti-ti-tá-tá
tá-ti-ti-tá ti-ti-tá-tá

Szótagértékekkel:

= v v = v v = –
= v v = v v = –
= v v – v v – –
= v v – v v – –

Kétféle befejezés van minden sorban. Mindegyik két negyeddel zárul, vagy negyed után nyolcaddal és nyolcad szünettel. A sorok végén a magyar hagyomány szerint a zárt (a mássalhangzóra végződő) szótag hosszú (*Bóbita hangzásvarázslataiból*, 22–33).

Nagy L. János felhívja a figyelmet a hangzási, ritmikai eltérésekre és ezek következményére, a költői szöveg helyesírásai sajátosságaira. Bemutatja Bródy János és Sebő Ferenc megzenésítésének a kottáit, és olyan érdekességekre is kitér, hogy tájnyelvi (szegedi, palóc, vasi) kiejtésben hogyan hangzik a vers. Közben kreatív cselekedtető, hangoztató, rajzos feladatokat is ad a verselemzőknek.

A második nagy egység bonyolultabb szövegszemantikai elemzésekkel egészül ki *A verstől a versjelentésig* (197–258) vezetve az olvasót. Tizenöt egysoros, közöttük hexameteres verset és avantgárd verskísérletet mutat be. Az elemzés az írásmódból, a hangzásból von le tanulságokat,

a Weöresre jellemző egysoros versek jelentésének a megfejtéséhez visz közelebb. Arra biztatja a kicsiket és a nagyokat, hogy írják, rajzolják le, milyen további gondolataik támadtak, hogyan lehetne újabb ötletekkel kitölteni azt a fogalmi keretet, amelyet a költő versei indítottak el. Nem versírásra kéri az olvasót, hanem a vers által elindított gondolatok megfogalmazására, a szóbeli önkifejezés gyakorlására. A szabad asszociációk, a filozofikus gondolatok a frissen megélt versélmény nyomán sokkal értékesebb nyomot hagynak az elmében, mint a tanár verbális vagy éppen lediktált kinyilatkoztatásai.

A harmadik nagy fejezet *Az olvasó fejezete* (259–289). Ezt kedvére alakíthatja a már Weöres költészetében járatos fiatal olvasó. Válogathat abból a csokorba szedett huszonhat újabb versből, amely eddig a kötetből kimaradt. Mindegyik vershez megrajzolható egy figura, egy esemény. Bele lehet lapozni más Weöres-kötetekbe, és tovább haladva újabb költők szövegeit is meg lehet vizsgálni a már megismert módszerekkel. Ezzel válik igazán személyessé, saját könyvvé ez a munka, így válhat igazi örömforrássá a költészet.

A *Melléklet* (290–292) a szakirodalmi listát, az ajánlott irodalmat, a hangfelvételek, a hangzó szövegek adatait és a textológiai megjegyzéseket tartalmazza. Végül a *Naplóm* (293–294) helyet kínál az olvasó kedvenc verseinek, ide írhatja be a szerzőket, a verscímekeket minden kisdíák.

Nagy L. János kézen fogva vezeti a szülőt, a pedagógust ebben a kreatív, munkáltató közegben. Rendhagyó kötet ez, a felnőttek és a gyerekek együtt használhatják. Érdeemes jegyzeteket készíteni, hogy néhány év múlva is emlékezzünk, hol vitatkoztunk, mi lenne a meglepőbb, a tréfásabb, a szebb, a csúnyább megoldás. A tanári kérdésekben is segít a szerző (17–18):

- hányféleképpen lehet hangoztatni az egyes sorokat, szavakat;
- milyen jelzéssel (ceruzával, kopogtatással, dobogással, tapsolással, mozgással stb.) érdemes a hangsúlyokat segíteni;
- milyen színeket tehetünk hozzá a sorokhoz;
- mit változtathatunk meg az eredeti szövegekben.

Nagy L. János hangsúlyozza, hogy különösen fontos, milyen jelentésváltozásokat idéz elő a hangsúly, a dallam, az erősebb ritmus, a megváltoztatott szavak, sorok, strófák megjelenése. Milyen változások következnek be, ha az óvodások, az alsó tagozatosok szövegeiben előre megbeszélve, színes ceruzával vagy tollal adunk életet az üresen hagyott vonalak világának? A kötetben Weöres-nilyatkozatok, kézírásos versszövegek fotói és Weöres, valamint Nagy L. János portréi is láthatók.

Álljon itt egy Weöres-gondolat a gyermekversekről: „Ha valóban a gyerekeknek írok, nyoma sincs a gügyögésnek... A gügyögés a felnőttek érzelmi kitörése, a szerelmesek gügyögnek, meg a nők, nemcsak a gyerek, hanem egy szép virág, vagy egy kedves kanárimadár láttán is. A gügyögés gyengédséget föltételez, márpedig ez a gyerekből eleinte hiányzik...”

A gyermek versigénye ősi jellegű, kissé úgy fogja fel a verset, a képet, a zenét, a ritmust, mint az őseber. A gyerekversnek sokszor varázsigé jellege van, éppen mert közel került a nyelvi ősi világhoz, de ennek semmi köze sincs a gügyögéshez. mert a gügyögés, ha kimondatlanul is, leszáll a gyerekekhez, oktalan fölnyit tanúsít; a művész pedig előadó és hallgató között éppen az egyenlőséget teremti meg, katedráról csak a tudomány beszél” (18).

Nagy L. János tankönyvi kísérletnek szánja ezt a kötetét. A szerző maga is – a nagy tapasztalatú lektorokkal (B. Fejes Katalin, Sipos Lajos) egyetemben – kiváló pedagógus, aki ebben a közel kétszáz verset elemző munkájában több évtizedes tanári és tudományos munkásságának legfontosabb eredményeit fogalmazta meg mindenki számára közérthető formában. A *Bóbita varázskönyve* segíthet a Weöres-versek megélésében: gyermek és felnőtt együtt hangoztathatja a „magyar Orpheus” szövegeit. A legkisebbek színezéssel, az iskolások többféle hangoztatással, a középiskolások a szövegjelentés rejtvényfejtésével próbálkozhatnak. Így valósul meg Bóbita varázslata.

A kötet Szegeden a Szegedi Egyetemi Kiadó és a Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó gondozásában 2018-ban jelent meg. Azzal a biztos meggyőződéssel ajánlhatjuk szülőknek, pedagógusoknak, iskolásoknak és a Weöres-verseket szerető, ezeket még inkább érteni akaró szélesebb közönségnek, hogy segítségével nemcsak Weöres költészetéről tudunk meg többet, hanem mintát kapunk ahhoz az úthoz is, amely a magyar líra értékesebb feldolgozásához, a szépirodalmi szövegekben rejlő jelentésképzés sokoldalúbb felfejtéséhez vezet.

Cs. Jónás, Erzsébet: Poetic charm

Az írás szerzőjéről

Cs. Jónás Erzsébet

professor emeritus
Nyíregyházi Főiskola

csjonase[kukac]gmail.com